

STEBER — ARHIVIRAN GORNIŠKI PODVIG

NEVA MUŽIČ

Uredništvo kulturnih in umetniških programov TVS in Studio Alp Maribor sta pripravila tisto presenečenje, za katerega se filmsko usmerjeni posamezniki znotraj planinske organizacije ali tudi zunaj nje zavzemajo že dolgo vrsto let, vendar je moral priti med njihove vrste alpinist, ki je bil dovolj vizualno ozaveščen in vztrajen, da je lahko ta objekt že dolgo prisotne želje tudi uresničil. **Matjaž Fistravec**, katerega amaterski izdelki so dali že pred desetletjem slutiti, da se v njem skriva človek, ki poleg gorá ljubi tudi kamero, je tokrat preseletil kot režiser, medtem ko je bila kamera v rokah profesionalca in priznanega direktorja fotografije **Valentina Perka**, scenarij pa sta skušala čimbolj verodostojno in z nekaj dramaturškimi dodatki, nujnimi za tekočo in zanimivo pripoved, prispevati **Matjaž Fistravec** in **Uroš Sever**.

FILM NI LE GOLA PONOVIČEV PLEZANJA

Naslov opredeljuje kot glavni predmet prikazovanja Steber, se pravi Osrednji steber Severne triglavske stene, seveda pa gre za veliko več. Gre za zgodovinsko dejstvo, da je bil ta Steber preplezan, za način, kako je bil preplezan in kdo ga je preplezal ter kdaj. Na

Matjaž Fistravec si je omissil takšno »zirafo«, da je z nje dobil čimboljši zorni kot za snemanje.

Zgodovinskost dogodka: Jaka Čop je pred več kot pol stoletja fotografiral, kako je naveza priplezala iz Stebra, zdaj je bil spet poleg pri snemanju.

Foto: Igor Modic

simbolni ravni smo Slovenci ta film potrebovali, lahko bi rekli, iz istega razloga, kot ga je alpinist **Joža Čop** takoj po vojni, junija 1945, hotel na vsak način preplezati in onemogočiti prvoprstopništvo kakšni tuji alpinistični ekipi, bognečaj celo solistu: skratka, film, čeprav označen kot igrani, je v resnici igrani dokument alpinističnega podviga, ki je v prvih dneh po koncu druge svetovne vojne vzpostavil slovensko samobitnost tudi z alpinističnim dejanjem. Tako je režiser Matjaž Fistravec poskrbel, da imamo Slovenci arhiviran podvig, ki ne pomeni le športnega dejanja, ampak tudi — in zdi se, da je to vse bolj pomembno — takšno dejanje, ki je šele dokončno potrdilo »slovensko« plezanje kot del tistega arhetipskega gona po spoznavju dokončne resnice, smisla, skrivnosti..., ki je del svetovne dediščine in smo se tako lahko v danem trenutku zelo konkretno vključili v ozaveščanje mitološke optike gore kot središča, kot popka sveta, preko katerega človek komunicira z absolutnim, nedosegljivim drugim in torej s transcendenco.

Da film ni želel biti le gola ponovitev plezanja, jasno nakazujejo sicer skromni poskusi dialogov v koči, medtem ko naključni planinci že čutijo, da se bo zgodil tisti glavni dogodek, na katerega so vsi čakali vrsto let, in komentirajo početje Jože Čopa in soplezalke **Pavle Jesihove**, kot da ne gre le za dejanje med življenjem in smrtjo, ampak tudi (in hkrati) za njihovo življenje, kot da gre za nekaj tako prelomnega, da je potrebno aktivirati tako rekoč vse pod goro razpoložljive sile; skratka, obnašajo se tako, kot da ni po naključju že v začetnih scenah vključen v pripoved tudi predvojni alpinist in filozof **Klement Jug**, čeprav v trenutku svoje smrti, in tako po eni strani že takoj podčrtuje tudi enega od ključnih pojmov, povezanih z alpinizmom, po drugi pa se v podtekstu dotakne tistega pogleda na plezanje, ki ga označuje kot izrazito etično dejanje, se pravi, ko gre za plezanje kot preizkušanje volje, tovariške zvestobe,

Pavla Jesih (Mirjam Korbar) je takole bivakirala v Stebru.

požrtvovalnosti, samozatajevanja in upoštevanja tovariša. Nadaljni dogodki ta etični odnos le še podčrtujejo, ko gre za konkretne dogodke na gori, ko je Joža Čop resnično moral pomagati soplezalki in ji z lastno zvestobo in požrtvovalnostjo ter požrtvovalnostjo s tovarišev omogočil izplezati.

Druga dva pojma, ki se največkrat pojavljata v povezavi z alpinizmom, hrepenenje in ljubezen, pa sta zajeta prav tako v komentarjih, ki podčrtujejo Joževo hrepenenje po plezanju in plezanju prav tega stebra, kot potem še naprej — in morda gre v tem primeru za enega od najlepših filmsko izpeljanih metafor v filmu, za ljubezensko sceno na hribu nasproti Stebru, ko gre konkreten ljubezenski akt na simbolni ravni razumeti kot ljubezen alpinistov do gorā.

ALI JE ZGODBA DOVOLJ ZNANA?

Ob stoletnici filma nas Matjaž Fistravec s svojo požrtvovalno in spretno ekipo torej ponovno ne spomni le na to, da smo narod dežele, ki jo označujemo kot gorsko in imamo goro celo za svoj narodni simbol, ampak tudi (in to je v tem trenutku bolj pomembno dejstvo), da se namreč naše filmske korenine vežejo na dva gorska filma, in dejstvo je, da sta avtorja za dialoge vpletla celo enega od režiserjev, **Metoda Badjuro**. Nehote je tako film Steber dregnil v resnico, ki razkriva, da ta tematika ni niti prav načeta, kaj šele izčrpana, čeprav smo v filmsko zgodovino že vpisali enega od mitov, namreč Morano, ki pa verjetno ne

Varovanje Jože Čopa (Boruta Veselka) s konopljevo vrvjo in v plezalski opremi iz leta 1945.

Foto: Marko Prezelj

more pokriti simbolnega bogastva in možnosti, ki ji prav tovrstna tematika ponuja.

Pomembno pa je še nekaj. Prav film Steber namreč s svojim uvajanjem tretje osebe, se pravi pripovedovalca, ki omogoča zgodbo in njeno pomenljivost šele prav razumeti, uspe povezati tudi zgodovino slovenskega gorništva z današnjimi rodovi. To se v ozadju snemanja dogaja v dejanju dubliranja obeh glavnih igralcev **Mirjam Korbar** in **Boruta Veselka** z današnjima alpinistoma **Marijo Štremfelj** in **Pavletom Kozjekom**, kot tudi v izdatni pomoči še drugih alpinistov (**Andrej Štremfelj**, **Janez Jeglič**, **Silvo Karo**, **Filip Bence**, **Grega Kresal**, **Marko Prezelj**, **Ljubo Hanzel**), ki so pomagali pri varovanju, nošenju prtljage, postavljanju platojev itd.

V filmu pravzaprav ne govorijo več, kot je za razumevanje osnovnega dogodka nujno potrebno. Zgodba je znana — toda ali je poznana tudi drugim? Bo ta skromnost, ki hkrati zadržuje film zgolj na ravni obnovitve dogodka, tudi že dovolj privlačen razlog, da bo film zbudil zanimanje širšega prostora in širše javnosti? Seveda so to vprašanja, ki se zastavljajo post festum in predvsem s stališča iskanja filmske nadgradnje, ki smo jo bili, na primer, deležni v filmu **Krik stene** **Wernerja Herzoga**, ki se na presenetljivo podoben način sprašuje o smislu alpinističnega početja s pomočjo fotografije, ki jo sicer tudi Matjaž Fistravec vključuje v film, a, žal, zgolj na realistični ravni, brez simbolne razsežnosti, ki 113

bi obogatila faktografijo, pa čeprav je z zgodovinskega stališča fotograf **Jaka Čop** še kako dragocen.

POHOD DO GLEDALCEV

Sicer pa je filmska slika v Stebru že na veliko višji ravni kot v njegovem prejšnjem filmu *Brez*, saj že igra dramaturško vlogo, posebno v nočnih scenah, tako v koči kot na hribu, ko pride do izraza simbolna moč svetlobe in sence.

Kljub nekaterim montažnim spodrslijajem je splošen vtis ob gledanju filma takšen, da se režija že približuje kompleksnejšemu pristopu, kajti režiser je tokrat zelo lepo vključeval za razumevanje obeh glavnih protagonistov pomembne flash backe. Morda bo komu v filmu manjkala prostorska umestitev določenih plezalskih raztežajev in sploh stene ter predvsem veličastnost njenih mer, a verjetno je treba pomisliti na dejstvo, da pogoji dela pač niso dopuščali uresničitev vseh želj in potreb.

Pač pa se lahko ustavimo pri izredno funkcionalno uporabljeni glasbi **Mitje Reichenberga**, še posebno njegovem dopolnjevanju filmskega jezika s simboliko zvo-

kov, s poudarkom ženskega glasu, kot tudi z ritmom, ki je dopolnjeval dramaturško gradnjo. Pri tem ne gre pozabiti, da so se avtorji trudili, da bi goro našim očem postopoma odpirali in tako filmsko dograjevali konkreten vzpon.

Igralca Mirjam Korbar in Borut Veselko sta odigrala naslovni vlogi imenitno in si brez njiju obeh likov skoraj ni mogoče zamisliti. Spremní katalog razkriva ne le to, s kakšno natančnostjo in navdušenjem so se avtorji lotili dela, saj je imela ekipa celo lektorja za gorenjščino, ampak tudi željo, da posneti material čim bolj približajo široki publiki. Brez številnih sponzorjev in prijateljev verjetno tega kataloga ne bi bilo, še manj pa filma.

Čeprav nesrečna minutaža filmu preprečuje pohod v kinodvorane, upamo, da se bo njegovo živahno potovanje po vseh večjih mestih nadaljevalo še drugje, saj kaj je lahko sodobnejša in primernejša definicija alpinizma kot vse tisto, kar alpinisti za dosego cilja, ki se jim že po definiciji večno izmika, doživljajo ravno na poti k temu nedosegljivemu Cilju. Prav na tej poti pa je možno posneti tudi še kakšen film, morda tistega, ki mu bomo lahko brez pomislekov rekli igrani z veliko začetnico.

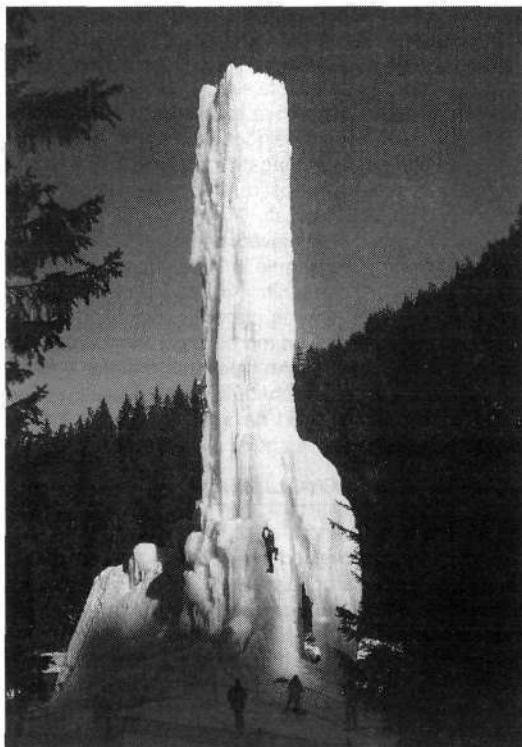
V FRANCOSKEM COURCHEVELU JE BILO MEDNARODNO TEKMOVANJE V LEDNEM PLEZANJU

SLOVENEK — JUNAK LEDENEGA STOLPA

MARJAN RAZTRESEN

Vrhunski slovenski alpinist **Janez Jeglič**, član AO Domžale, je sredi letošnjega januarja na mednarodnem tekmovanju v lednem plezanju v francoskem Courchevelu postal dvojni zmagovalec: najprej je zmagal v težavnostnem plezanju na 35 metrov visokem umetnem slapu, potem z velikim naskokom še v hitrostnem plezanju v spodnjem, 20 metrov visokem delu tega slapa. Zmagal je v dokaj močni mednarodni konkurenci, v kateri so nastopili plezalci iz Francije, Bolgarije, Rusije, Italije in Slovenije.

Kot so smučarske skakalnice prepoznavni in zaščitni znak slovenske Planice, tako je jekleni 35 metrov visoki stolp s stranicami po štiri metre, ki ga pozimi od vrha do tal »oblečejo« v meter do dva metra debel leden oklep, športni znak francoskega turističnega, zimsko športnega in predvsem smučarskega središča Courchevel v Savojskih Alpah nedaleč od enako znanih turističnih krajev Val Thorens, Meribelle in Val d'Isere. Od leta 1988 za popestitev turistične ponudbe na njem vsako zimo prirejajo zdaj najbolj tradicionalna in odmevna plezalska tekmovanja v lednem plezanju v Evropi. Na vrh tega votlega stolpa z ledenim obsegom nekako 25 metrov peljejo v notranjosti stopnice, na vrhu stolpa je prostora za več ljudi, ki bodisi z vrvo varujejo plezalce, željne tudi takšne zimske rekreacije, bodisi v vlogi novinarskih fotografov spremljajo tekmovalno plezanje. Poleg stolpa stoji približno deset metrov visoka stavba, podobna strehi alpske hiše, ki jo prav tako zaledenijo, da se na tem strmlem ledu mladi alpinisti učijo in privajajo plezanju v ledu, streha pa je na voljo tudi turistom,

35 metrov visok votel jeklen stolp, ki ga pozimi oblijejo z vodo in tako oblečejo v približno dva metra debel leden oklep, močno podoban pravim naravnim ledenim slapovom.

Foto: Janez Jeglič